

הטעות בתאריך שעל מצבת קבורתו של הגאון הקדוש בעל ה"תוספות יום טוב" זי"ע

מאמר שני - השלמות והוספות

פרטים נוספים לתולדות בעל ה"תוספות יום טוב" זי"ע • בעקבות המאמר שפרסמנו ביום
שישי ערש"ק פרשת שופטים תשע"א, ובו בירור נרחב אודות תאריך היאר-צייט

פרק א

הוספות לבירור תאריך היארצייט

במאמר הקודם, אודות "הטעות בתאריך שעל מצבת קבורתו של הגאון הקדוש בעל
ה"תוספות יום טוב" זי"ע", הערנו אודות הטעות בנוסח המצבה הקיימת כיום על ציונו של בעל
ה"תוספות יו"ט", שעל פיו הוא נפטר ביום רביעי כ"ו באלול שנת ת"ד. ולא היא, תאריך פטירתו
המדויקת הוא: יום רביעי ו' באלול שנת ת"ד.

בראשית המאמר, הרחבנו בראיות המוכיחות את קביעת התאריך ו' באלול כנכונה, ולא כ"ו
באלול. בהמשך, תיארנו את השתלשלות הדברים שהביאה את הנוסח המוטעה שעל המצבה
המשופצת שחודשה לאחרונה.

*

לאחר בירורים נוספים, נמצינו למדים שבמהלך השנים הוחלפה ושופצה המציבה שעל הציון
כמה וכמה פעמים. האבן הקיימת כיום, שופצה והועמדה בשנת תשס"ו.
ולא עוד, אלא שבמהלך השנים היו מי שתיקנו את הנוסח, ובכמה תצלומים עתיקים של
המצבה, נראה בבירור שכתוב על המציבה "ו' באלול", [אם כי בכתב שונה מעט מיתר הכיתוב
שעל המציבה], כפי הגירסא הנכונה.
גם במציבה הנוכחית, היו מי שניסו לתקן באופנים, וכפי שניכר מעט על תצלומי המציבה
מהשנה האחרונה.

*

במאמר הקודם, הרחבנו בבדיקת לוח השנים, על מנת לאמת את תאריך הפטירה, על פי
היום בשבוע.

ברם, יש להוסיף על הנאמר, שעל פי כללי קביעת הלוח, הרי שבחשבון פשוט ניתן להוכיח
את הטעות. שכן, מאחר שאנו יודעים בוודאות שבעל ה"תוספות יום טוב" נפטר ביום הרביעי
בשבוע, אי אפשר שיהיה התאריך כ"ו באלול ביום זה, שכן חמשה ימים לאחריו - ביום הראשון

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי למגילות יוחסין

פקס: 153-8-8679877

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

בשבוע - יהיה יום א' בתשרי, דהיינו, יום א' של ראשון השנה, והרי כלל הוא ש' לא אד"ו ראש", ולעולם לא חל יום ראשון של ראש השנה ביום הראשון בשבוע...

*

לסיכום המקורות, יש לציין, שניתן למנות רשימה נכבדת של מקורות קדומים שבהם אנו רואים את התאריך ו' באלול כיום פטירת על ה"תוספות יום טוב".
כך גם בתולדות ה"תוספות יום טוב" שנכתב על ידי בנו, וכך גם בספר הקדום "יש מנחילין", [שנדפס לראשונה מכתב היד בשנים האחרונות], בעמוד שע"ב, כאשר מזכיר מתולדות בעל ה"תוספות יום טוב", הוא כותב: "נפטר ביום ו' אלול ת"ד בקראקא".

פרק ב

אודות הציור המפורסם

מן המפורסמים שבין ציורי תואר זיו פניהם של גדולי ישראל לדורותיהם, ובמיוחד אלה אשר מתלווה אליהם סיפור עלילתי שהביאה לצייר את הדמות, היא ללא ספק תמונת דיוקנו של בעל ה"תוספות יו"ט".

לשאלת רבים אודות טיבו של ציור זה, נעלה כאן תמצית והעתקה מכמה כותבי תולדותיו של ה"תוספות יום טוב", אם כי נכון לעתה לא בדקנו את אמינות הפרטים ומדת דיוקם.
כפי שהתוספות יו"ט עצמו מתאר את הדברים בספרו "מגילת איבה", ומתוך רשימות כותבי הדורות, נאסר התוספות יו"ט ביום שלישי לסדר "זאת חוקת התורה, ה' בתמוז שנת שפ"ט, וישב שם עד ליום שחרורו ביום שישי ערב ש"ק לסדר "ראה אנכי", ביום כ"ח מנחם אב שנת שפ"ט.
לאחר כשבועיים, ביום י"ז בתמוז שנת שפ"ט, כאשר ראהו הצייר בעת שהותו במאסר, כאשר דמותו נשקפה בעד חלון בית האסורים מלא תוגה ויגון, עמד וצייר את פני קודשו.

*

"וביום א', י"ז תמוז, אחר שכבר ישבו הקאמיסיאן הנזכרים, בא אלי שופט העיר השני עם שני שוטרים עמו, ובידו כתב מהקאנצלר הנ"ל בשם הקיר"ה, להוליכני לבית האסורים, מקום אשר חייבי מיתות אסורים שם" - כותב בספרו "מגילת איבה", "והנה ישבתי בתפיסה ההוא כל היום וכל הלילה, עד למחרתו, ולא הניח שם שום יהודי לדבר עמי אף בעד החלון..."
ציור דמות דיוקנו של ה"תוספות יום טוב" צויר בעת שהביט מאותו החלון...

*

התוספות יו"ט שימש באותה תקופה כרב העיר פראג, וכרב הראשי למדינת בוהמיה, שהיתה אז תחת ממלכת אוסטריה. היה זה בתקופת "מלחמת שלושים השנה" בין אוסטריה ופרוסיה, בשנים שע"ח - ת"ח.

הממלכה הטילה אז על קהילות ישראל היטל מס מיוחד למימון המאמץ המלחמתי, ובתוקף תפקידו, מונה בצו המלכותי כאחראי על גביית המס. ראשי הקהילה היהודית היו הממונים מטעם

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי למגילות יוחסין

פקס: 153-8-8679877
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

הממלכה, על קביעת גובה המס שיוטל על כל אחד מחברי הקהילה, באופן יחסי לשומת ההון שראשי הקהילה שמו את כל אחד כערכו.

או אז הלך אחד מעשירי וחשובי הקהל שראה את עצמו נפגע במיוחד מהיטל המס שהוטל עליו, והלשין על ה"תוספות יו"ט" שהוא מורד במלכות. בתקופת המתח המלחמתי, היתה זו הלשנה חמורה ביותר, ותחילה נפסק דינו למוות רח"ל. אלא שהשלטון שהיה נתון במצוקה כספית גבוהה, הבין שניתן להרוויח הרבה יותר כסף כאשר יוטל עליו קנס כספי על ידי תשלום פדיון שבויים, החליט להמיר את גזר הדין בכופר עצום של 40.000 טאהלר.

הצלתו בדרך נס אירע בחסדי שמים, כאשר בנו נזדמן להציל את בני ביתו של קאנצלר צרפת בווינה, ובתמורה לכך, נרתם הקאנצלר הצרפתי למאמצי ההצלה, ובעקבותיו הוקטן סכום הכופר ל-10.000 טאהלר, ופריסת התשלום לכמה חדשים. ברוך פודה ומציל.

פרק ג

מאימתי נקרא התוספות יום טוב גם בשם "גרשם שאול"?

רבים תמהים ושואלים מדוע נכתב שמו של בעל ה"תוספות יום טוב" על מצבת קבורתו כך:

"גרשון שאול יום טוב ליפמאן"?

והרי לפי המקובל, ניתן לו תוספות שמות אלו כסגולה, בימיו האחרונים ממש, ומאחר שלא קם מחוליו לאחר תוספת השמות, מדוע אם כן נשאר בשמות אלו? משום כך, יש שביקשו לומר שמילים אלו הם תוספת מאוחרת על המצבה המשופצת.

*

ברם, דבר זה נעלם כמעט מכל כותבי תולדותיו של ה"תוספות יום טוב", שהן אמנם ששמות אלו ניתן לו עבור חוליו, אך לא כפי שסבורים שלא קם מחוליו לאחר מכן.

הגאון הקדוש **רבי גרשם** [!] **שאול יום טוב ליפמאן הלוי העליר**, קם ונתרפא מחוליו לאחר תוספת השמות כסגולה, ואף בא על החתום בשמות אלו במלואם כשבועיים ומחצה לפני פטירתו. הגאון **רבי חיים ב"ר בנימין זאב בוכנר מקראקא-פיורדא זצ"ל**, הדפיס אז את ספרו "אורחות חיים", [והוא קיצור מנהגי רבי אייזק מטירנא, עם תוספות פסקי וחיידושי דינים].

הספר נדפס בשנת פטירתו של ה"תוספות יום טוב", שנת ת"ד, בעירו - קראקא. [על קיומה של הסכמה זו, נודע לנו מכ"ק אדמו"ר מהר"ש ענגלארד מראדזין שליט"א].

ביום כ"א לחודש מנחם-אב שנת ת"ד, כשבועיים לפני פטירת ה"תוספות יו"ט", זכה המחבר לקבל את הסכמתו, אולי האחרונה. ולא עוד, אלא שה"תוספות יו"ט" שלח לו אף קונטרס בכתובים משלו, ובו דיני אבל וקדיש יתום וארציית.

*

כך הוא נוסח חתימתו שם בהסכמתו:

"גרשם שאול יום טוב הנקרא ליפמן ב"ר נתן לוי העליר" !!!